

Spirit of Bosnia / Duh Bosne

An International, Interdisciplinary, Bilingual, Online Journal
Međunarodni, interdisciplinarni, dvojezični, online časopis

Rumijeva filozofija i bosanska paradigma

Nevad Kahteran

Situiranje bosanske paradigme u ovom radu je dijametralno oprečno sadašnjim prevalirajućim percepcijama o BiH. Naše je nastojanje da ponudimo ispravan odgovor na aktualnu situaciju i glavno pitanje: "Da li ćemo se fokusirati na naše razlikovnosti, ili pak na ono što nam je zajedničko u Bosni?" Moja je želja da pokažem da ovo nije istinsko lice tradicionalne Bosne, već da bosanska tradicija, ispravno shvaćena, može poslužiti kao model ne samo od, već također za inter-religijske odnose u Europi i svijetu. Otuda, ne samo da prihvatam, već snažno promoviram ideju Bosne kao mikrokozmosa - paradigme - globalnih odnosa tijekom stoljeća, ili kao razjašnjenje konteksta razvijajućeg kulturološkog pluralizma. U ovom smislu rat koji je vođen u periodu 1992-95. između natjecateljskih etno-religijskih partikularizama, imenovan kao "rat protiv Bosne", a što je tek eufemizam za ono što se izdešavalo, tek je njezin frankensteinovski izgled. Stoga podrška bosanskom modelu i paradigmi nije tek pitanje izbora, već pitanje na kojemu se razlama ili spaja slika modernog svijeta, osnažujući ili slabeći povjerenje u jedinstvo tog svijeta.

Nažalost, u stanju jedne tunelske vizije svijeta i prevalirajuće filozofije čopora u posljednjih petnaestak godina na ovim prostorima, te odsustva istinskog kritičkog duha i jednog takovrsnog otvorenog i kritički nastrojenog modela mišljenja, kao i relevantne literature i časopisa s ovog područja, suočavamo se sa situacijom uspostavljenih nakaradnih kriterija koji su zapravo posve strani bosanskom biću i koji predstavljaju njegovu depravaciju, a ne nikako pravilo kakvim se danas nadaju. Međutim, vezivanje obrazovanja i filozofije ni na koji način nije ograničeno samo na zapadnjačke tradicije i u tom smislu Bosna i Hercegovina, kao višestoljetni, ili bolje kazano milenijski prirodni most između Istoka i Zapada, može igrati krucijalnu ulogu u tom pogledu, napose kada je u pitanju njegova islamska sastavnica i adekvatna interpretacija islama u EU. Međutim, kako inače u svijetu preživljavamo krizu posvemašnje vrijednosne orijentacije ("crisis of value orientation"), pitanje je sada koje stajalište zauzeti prema društvenim kompleksnostima globaliziranog svijeta? Sukladno mojim najboljim saznanjima i uvidima u ovu problematiku, ovo je ipak povoljan trenutak u eri konfliktnih odnosa između različitih svjetonazora da se više dotaknemo upravo Rumijevog modela mišljenja, budući da on predstavlja to svima zajedničko tlo za vođenje dijaloga i zamašnije uzajamno razumijevanje, tj. stvaranje izgledne interkulturalne dimenzije i to ne samo u Bosni i Hercegovini, već globalno.

Iznova i iznova, riječi ovog muslimanskog genija šalju nadu za mračno doba u kojemu

živimo. Kao prvo, potrebno je da Rumijev milozvučni naj (engl. reed - duhački instrument od trstike) odvraća pozornost od sve jačeg i čujnijeg bubnjanja o tzv. neizbježnom sukobu civilizacija, te da još jednom iznova osvjetli uzajamne odnose ljudskih bića u današnjem globalnom svijetu. Jer, svaka riječ koja je potekla iz njegovih usta prepuna je ljubavi i želje za mirom, budući da se on obraća izravno srcu, ujedno transcendirajući sve granice vremena i prostora. Dakle, Rumi i osam stoljeća po svojem rođenju gradi mostove razumijevanja između islamskog svijeta i Zapada, a njegovo djelo predstavlja zajednički temelj za vođenje suvislog dijaloga i održivog mira.

Kao i onomad u Rumijevo vrijeme, osjećamo skoro iste meteže, nemire i konflikte posvuda i, umjesto jačanja svijesti o potrebi za uzajamnim razumijevanjem, religijska gorljivost se jednostavno zloupotrebljava u tzv. „sukobu civilizacija“ i otvara prostor za nastajanje tzv. zarotirane religije (U-turned religion). Da li smo doista u stanju i pripravnici da poslušamo ovog jamačno jednog od najvećih učitelja univerzalne ljubavi i mira u našim obrazovnim curriculumima kao duhovnu inspiraciju za 21. stoljeće? Sam Mawlana Jalaladdin Muhammad Rumi, poznat jednako tako kao i Mevlevi, Hudavandigar, te Molla-i Rum, uz epitete kao što su Balkhi, Rumi i Konavi, anticipirao je ovu vrste današnje potrebe za njim kazavši sljedeće:

Tiho sam jecao tako da će stoljećima koja će doći,
svijet odjekivati zvukom mojeg hayhā
On će se okretati na osovini mojeg hayhāt.

Zapravo, za Rumija svako ljudsko biće je index za cjelokupni univerzum. On je vjerovao da je ljudsko biće mikrokozmos makrokozmosa. Važno je naglasiti da je ovo učenje kazivano u vrijeme kada je mongolski teror vladao svijetom i u takvom dobu pojavio se ovaj čovjek koji je čovječanstvu prišapnuo pjesmu života, svrhu vječnosti, te dokaz postojanja. Bio je to princip ljubavi kao komunikacije sa istinom, poziv na mir i jedinstvo koji je i slogan aktualnih globalizacijskih procesa. Uostalom, kao i Eva de Vitray Meyerovitch, danas sam duboko ubijeden da se autentični islam može ponajbolje predočiti Zapadu upravo kroz Rumijeva učenja i filozofiju. Uostalom, kako drukčije razumjeti njegov poziv:

Dođi, dođi ma tkogod da si
Lutalica, obožavatelj, idolater, nije važno.
Naša nije karavana očaja
Dođi, čak ako si prekršio svoj zavjet tisuću puta
Dođi, iznova dođi, hodi.

U Europi, a napose posljednjih tridesetak godina u SAD-u univerzalna dimenzija Mawlanine poruke je uvijek naglašavana kroz njegovo učenje o univerzalnosti islama. Naime, on je zagovarao pluralizam i ukazivao na ljepotu različitosti bez narušavanja suštine religijske tradicije kojoj je pripadao, a što je važno potcrtavanje u eri zarotiranog islama. Štoviše, svaka religijska zajednica (a ne samo muslimanska umma)

koja ne odobrava jedinstvo različitosti i različitost u jedinstvu zapada u fundamentalizam, dok istinski odgovor na ovaj kontrast zbilja leži u priznavanju jednakosti svih ljudi i shvatanju da smo svi jednako bespomoćni pred Bogom. Mawlana je, dakle, dokazivao da religijsko vjerovanje i demokracija mogu biti komplementarni jedno drugom i to je ta njegova kritička pedagogija za kojom smo danas, ne samo u Bosni i Hercegovini, u toliko silnoj potrebi u daljnjem unapređenju i razvitku demokratskih procesa. On ovim svojim učenjem dotiče svaku racionalnu dušu, međutim, posvema je očito da ovo učenje potiče iz dubljeg poimanja tawhida, budući da Rumi nije izgradio svoju teologiju tolerancije i inkluzivne duhovnosti odalečivanjem od tradicionalnog islama, već kroz poniranje u njega.

Bosna i Hercegovina je uvijek baštinila tradiciju ovakovrsnog univerzalističkog i inkluzivističkog obrazovanja i odgoja na zasadama Rumijeve otvorenosti i filozofije Ljubavi, gdje Ljubav posjeduje svoj metafizički i ontološki status. Primjerice, prva tekija mevlevijskog tipa, koju je podigao Isa-beg Ishaković na Bentbaši u Sarajevu, utemeljena je sada već davne 1462. godine! Dakle, izvorna i autohtona islamska sastavnica je u sebi oduvijek nosila zapretene zasade učenja u pravcu globalne civilizacije ljubavi i mira, što je i naša današnja ideja o modernom i postmodernom obrazovanju - bez obzira na poteškoće s kojima se susrećemo na tom putu u aktualnom trenutku. Stvar je u tome da li ste više zagledani u sličnosti ili razlike. Dakako, ukoliko naglašavate i inzistirate na razlikama, koje postoje i koje niko razborit uopće ne negira, onda doista ne postoji mogućnost uzajamnog slušanja i konstruktivnog djelovanja, budući da su tad ljudi spremni da uzbiru odavno otpale i crvave voćke sa abrahamskog monoteističkog svjedočenja koje je zajedničko judaizmu, kršćanstvu u oba vida svojeg ispoljenja i islamu, te umjesto da uzbiru sočne plodove sa samog stabla, oni zapravo sjede na odavno napuklim grančicama te iste krošnje. Međutim, ukoliko ste više zagledani u same sličnosti, kojih, dakako, ima više i koje su uvelike brojnije, napose u Bosni i Hercegovini, tada presežete te razlikovnosti i izmičete ludilu postojećeg reciprociteta, jednoj nacionalnoj sluđenosti kultom etniciteta, nacionalnih parokijalizama i zbilja jedne tunelske slike svijeta kakva je uprisutnjena od Dejtona naovamo i čiji je najeklatantniji izraz danas getoizirana škola (ghetto-school), tj. dvije škole pod jednim krovom, a pod izlikom očuvanja nacionalnog identiteta učenika?! Istodopce, ti isti pobornici svoje etnije ne čine ništa, ili vrlo malo, da se ono istinski vrijedno u njihovoj tradiciji sačuva i valjano predstavi, čineći posvema jasnim i razvidnim da je na sceni puki ideološki diktat.

© 2008 *Nevad Kahteran*

The preceding text is copyright of the author and/or translator and is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported License.